

In memoriam P. Hennipman

Zondag 3 juli overleed prof. dr. P. Hennipman, de gezichtsbebepalende econoom van de Universiteit van Amsterdam in de naoorlogse periode. Nadat hij al in 1938, op 27-jarige leeftijd, tot lector was benoemd, volgde Hennipman in 1945 zijn in de oorlog omgekomen promotor Frijda op als gewoon hoogleraar in de staathuishoudkunde. Aanvankelijk droeg hij dat vakgebied in zijn volle breedte, inclusief de nog jonge macro-economie en de monetaire theorie. Naarmate de wederopbouw van de faculteit vorderde, kon hij zich meer gaan richten op de terreinen waar hij zijn grote naam zou maken: de methodologie, de welvaartstheorie, de theorie van de economische orde en de theorie van de economische politiek. Voor zijn studenten waren zijn eerstejaarscolleges over de geschiedenis van het economisch denken onvergetelijk. In een zorgvuldig en volstrekt integer pleidooi maakte hij in anderhalf uur overtuigende Marxisten, liberalen of institutionalisten van ons; en dan, in de laatste tien minuten, ging het lancet er in, en bleek ook de waarheid-van-die-dag weer betrekkelijk. Als doctoraalstudent dacht ik wel eens dat wij meer aan die intellectuele afmattingslag zouden hebben gehad in een later stadium van onze studie, maar ook dat begreep ik toen nog niet. Er is niets zo vormend voor een student als de ervaring je een jaar lang wekelijks grondig vergist te hebben. Zo bereidde Hennipman ons voor op zijn latere, sterk Popperiaans georiënteerde werkcolleges. Daar liet hij zien hoe de normatieve en de analytische aspecten van het vak te scheiden zijn, voor wie zich wil onderwerpen aan de discipline van het denken in weerlegbare redeneringen, in een streven naar een waardevrije wetenschapsbeoefening.

Zijn wetenschappelijke doorbraak begon met zijn direct na de oorlog gepubliceerde proefschrift *Economisch motief en economisch principe*, waarin hij onder meer afrekende met de homo economicus als een veel te simplistisch beeld van de motivaties van mensen in hun keuzegedrag. Daarmee is dat boek nog geenszins gekenschetst, want ik worstel hier met het dilemma van de Engelse dogmenhistoricus Alexander Gray, die in zijn bespreking in *The Economic Journal* (1947) verzuchtte "It is impossible to do more than give a hint of the abundance that is in dr. Hennipman". Thema's uit dat proefschrift duiken later weer op in zijn monografie over het spaargedrag, waarvoor hem in 1959 de Pierson-penning werd verleend, als hoogste Nederlandse economische onderscheiding. Het heeft ook de basis gelegd voor zijn sterk positivistische wetenschapsopvatting, en voor de hardnekkige verdediging van zijn visie dat de welvaartstheorie niet voorschrijft wat er gebeuren moet, maar blootlegt wat er gebeuren kan, in de economische politiek. Dat inzicht kunnen we dan toetsen aan de criteria die onze welvaartsbeleving bepalen, en dat is genoeg, want welvaart is al datgene waar we

waarde aan hechten, en vorm aan kunnen geven door het doelbewust omgaan met schaarse middelen. De fraaiste formulering van dit open welvaartsbegrip, waarin ook niet-materiële aspecten zoals milieuwaarden hun plaats kunnen krijgen, vinden we in zijn beroemde opstel

"doeleinden en criteria der economische politiek", dat in 1977 is herdrukt in de bloemlezing van zijn werk die onder de titel *Welvaartstheorie en economische politiek* bij Samsom is verschenen. Begin volgend jaar verschijnt de Engelse editie van dit stuk, aangevuld met de belangrijkste opstellen die hij sedertdien heeft geschreven. Daarmee kan dan ook internationaal een einde komen aan de misplaatste onderschatting van zijn betekenis, waaraan hij, met zijn bovenmatige bescheidenheid en relativeringsvermogen, "zijn leven lang heeft gewerkt", zoals Heertje het treffend onder woorden bracht in *NRC Handelsblad* van 5 juli.

Welhaast nog meer dan door de geschriften onder eigen naam was Hennipmans invloed voelbaar door zijn grote toegevoegde waarde in het coachen van het werk dat anderen publiceerden. Hij was wat de Engelsen zo aardig een 'professor's professor' noemen, een geleerde met een encyclopedische kennis en een groot gezag, waar je op kon terugvallen als je het niet meer wist. Vanaf 1946 was hij redacteur-secretaris, en later redactievoorzitter van *De Economist*, waar hij tot zijn aftreden in 1987 meer dan veertig jaar zijn stempel op drukte. Als student-assistent mocht ik in het begin van de jaren zestig op enige afstand waarnemen hoe dat toeging. Auteur na auteur verliet zijn studeerkamer, na er mild, doch glashelder op gewezen te zijn hoe het allemaal veel beter kon. Na zo'n lange zit vroeg Hennipman zich eens hardop af of dat nu allemaal de moeite waard was, gezien het – destijds – geringe aantal abonnees. Daarop zei ik – blaag die ik was – dat hij niet alleen naar de vraagzijde moest kijken, want dat het grootste nut gesticht werd aan de aanbodkant, bij de mensen die een stuk leerden schrijven. Uiteraard werd ik vriendelijk terecht gewezen dat een dergelijke nutsvergelijking ontoelaatbaar was. En toch was dat de enige keer dat ik gelijk gehad heb, tegenover Hennipman.

D.J. Wolfson

P. Hennipman